



**O‘ZBEKISTONDA MADANIYATNI UNIVERSALLASHUV JARAYONIDA  
TILDAGI MUOMMOLAR.**

**Abdullayeva Laziza Rasul qizi**

O‘zDSMI, “Madaniyatshunoslik” ta’lim yo`nalishi 1-bosqich magistri.

*Ilmiy rahbar:* **Nishonboyeva Qunduz Vahobovna** tarix fanlari nomzodi  
dotsenti

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada O‘zbekistonda madaniyatni universallashuv jarayonida yuzaga kelayotgan tildagi muammolar tahlil qilingan. Xususan, global madaniy ta’sirlar, xorijiy tillarning ommaviy kirib kelishi, internet va media vositalarining tilga ta’siri, shuningdek, o‘zbek tilining asosiy ijtimoiy funksiyalarida kuzatilayotgan o‘zgarishlar ko‘rib chiqilgan. Tildagi o‘zgarishlar orqali madaniy identifikatsiyaning zaiflashuvi va milliy qadriyatlarning yo‘qolish xavfi yoritilgan. Muallif til siyosati va madaniy xavfsizlikni ta’minlash borasida takliflar bildirgan.

**Kalit so‘zlar:** universallashuv, til muammolari, global madaniyat, madaniy identitet, o‘zbek tili, til siyosati.

**Аннотация:** В статье рассматриваются проблемы языка в процессе универсализации культуры в Узбекистане. Особое внимание уделено влиянию глобальной культуры, широкому проникновению иностранных языков, воздействию интернета и медиа на язык, а также изменениям в общественных функциях узбекского языка. Отмечены риски ослабления культурной идентичности и утраты национальных ценностей через языковые трансформации. Автор предлагает рекомендации по языковой политике и обеспечению культурной безопасности.

**Ключевые слова:** универсализация, языковые проблемы, глобальная культура, культурная идентичность, узбекский язык, языковая политика.

**Annotation:** This article explores the linguistic issues arising in the process of cultural universalization in Uzbekistan. It focuses on the impact of global cultural influences, the influx of foreign languages, the role of the internet and media on language, and the changes observed in the social functions of the Uzbek language. The weakening of cultural identity and the threat to national values due to language shifts are also highlighted. The author proposes recommendations for language policy and cultural security.

**Keywords:** universalization, language issues, global culture, cultural identity, Uzbek language, language policy.





## **Kirish**

Globalashuv va universallashuv jarayonlari zamonaviy dunyo rivojlanishining ajralmas tarkibiy qismiga aylangan. Bu jarayonlar madaniyat, til, qadriyatlar va hayot tarziga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, O'zbekistonda ham madaniy universallashuv o'ziga xos ijtimoiy-madaniy muammolarni, jumladan, til bilan bog'liq qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Dunyo tillarining keng kirib kelishi, ommaviy axborot vositalarining chet tillarini targ'ib qilishi natijasida o'zbek tilining jamiyatdagi mavqei va ijtimoiy funksiyalarida ayrim zaiflashuv holatlari kuzatilmogda.

Til nafaqat aloqa vositasi, balki xalqning madaniy merosi, tarixiy xotirasi va milliy identitetining asosiy ko'zgidir. Shu sababli, til bilan bog'liq har qanday muammo bevosita madaniyat va jamiyat taraqqiyotiga ta'sir qiladi. Ushbu ishda O'zbekistonda madaniy universallashuv sharoitida tilda paydo bo'layotgan muammolar tahlil qilinib, ularni bartaraf etish yo'llari haqida fikr yuritiladi.

## **Asosiy qism**

Globalashuv insoniyat taraqqiyotining bugungi bosqichida barcha sohalarda o'zining ijobiy va salbiy ta'sirini o'tkazmoqda. Ayniqsa, madaniy universallashuv – ya'ni yagona global madaniyatga intilish jarayoni milliy madaniyat va tilga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston ham bu jarayondan chetda qolmay, turli madaniy oqimlar va chet tillar bosimi ostida o'ziga xos ijtimoiy-madaniy muammolarni boshdan kechirmoqdamiz. Bugungi kunda, ayniqsa, yosh avlod orasida ingliz, rus va koreys tillarining ommaboplashuvi, ularning ijtimoiy tarmoqlar, internet va ommaviy axborot vositalaridagi kuchli ta'siri o'zbek tiliga nisbatan befarqlikni yuzaga keltirmoqda. Tilning kommunikativ vazifasidan tashqari, u millatning tarixiy tajribasini, qadriyatlarini, dunyoqarashini saqlovchi vosita sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Ammo universallashuv sharoitida bu jihatlar asta-sekin so'nib borayotgani sezilmoqda<sup>1</sup>

Yoshlar tilida o'zbek tiliga yot bo'lgan so'z va iboralar tobora ko'proq uchramoqda. “Ok”, “bye”, “like qilish”, “kontent”, “realda”, “interfeys” kabi iboralar hatto rasmiy suhbatlar va yozma nutqlarga kirib kelmoqda. Bunday holat milliy tilga nisbatan bepisand munosabatni shakllantirishi mumkin. Bundan tashqari, ayrim hollarda o'zbek tilidagi matbuot, darsliklar va teleko'rsatuvlar sifati pastligi, ularning zamonaviy va jozibador formatda taqdim etilmasligi ham bu muammoni chuqurlashtiradi<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Karimov, I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.





<sup>2</sup> Usmonova, M. “Zamonaviy yoshlarning tildan foydalanish madaniyati”. Filologiya masalalari, 2021, №2

Madaniy universallashtirish sharoitida tildagi muammolar faqat tashqi omillar – xorijiy tillarning ta’siri bilan emas, balki ichki madaniy siyosatdagi zaifliklar bilan ham bog‘liq. O‘zbek tilining ayrim sohalarda, xususan, fan, texnologiya, marketing va tibbiyot kabi zamonaviy yo‘nalishlarda yetarlicha qo‘llanilmasligi til resurslarining rivojlanishiga to‘sqinlik qilmoqda. Natijada bu sohalarda faoliyat yuritayotgan mutaxassislar ko‘pincha rus yoki ingliz tilida ishlashga majbur bo‘lmoqda. Bu esa tilning to‘laqonli ilmiy va kasbiy vosita sifatidagi mavqeiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Til taraqqiyotiga to‘sqinlik qilayotgan muhim omillardan yana biri – o‘qitish metodikasining zamonaviy talablarga javob bermasligidir. Maktab va oliy ta’lim muassasalarida ona tili darslari ko‘proq grammatik qoidalarga yo‘naltirilgan, ammo tilning amaliy va kommunikativ funksiyalariga kam e’tibor beriladi. Bu esa yoshlarning tilga qiziqishini pasaytiradi va ularni chet tillarni afzal ko‘rishga undaydi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarda o‘zbek tilida sifatli kontentning kamligi, mavjud resurslarning ham saviyasi pastligi o‘zbek tilining axborot muhitida raqobatbardosh bo‘lishiga salbiy ta’sir qilmoqda. Bugungi yoshlar axborotni asosan ingliz yoki rus tilida iste’mol qilmoqda, bu esa ularning tafakkur tarzini ham o‘zgartirib, ona tilidan begonalashish jarayonini tezlashtirmoqda.

Bunday holatga qarshi kurashishda tilga nisbatan mafkuraviy yondashuv zarur. Tilni faqat aloqa vositasi emas, balki milliy g‘urur, mustaqillik va madaniy meros ramzi sifatida targ‘ib qilish kerak. Bunda ta’lim, ommaviy axborot vositalari, san’at va adabiyot muhim rol o‘ynashi kerak. Masalan, bolalar va o‘smirlar uchun o‘zbek tilida zamonaviy multfilm, animatsiya va mobil ilovalarni ishlab chiqish til muhitini boyitadi. Universallashtirish jarayonida til siyosati va madaniy xavfsizlik o‘rtasida mustahkam bog‘liqlik mavjud.

Agar til o‘zining asosiy ijtimoiy funksiyalarini bajarmasa, u holda madaniyat va milliy identitet yo‘qolish xavfi ostida qoladi. Shu sababli, davlat darajasida til siyosatini kuchaytirish, o‘zbek tilining raqamli muhitdagi o‘rnini mustahkamlash, yoshlar orasida tilni qadrlashga doir madaniy-ma’rifiy loyihalarni amalga oshirish lozim<sup>3</sup>.

Shuningdek, til siyosatini mustahkamlashda davlat va jamiyat o‘rtasidagi hamkorlik muhim. Faqat rasmiy hujjatlar bilan emas, balki xalq ongida ona tilini qadrlash hissini uyg‘otuvchi ijtimoiy tashabbuslar, festival va aksiyalar, mashhur





shaxslarning tilni qo'llab-quvvatlovchi chiqishlari orqali til mavqeini mustahkamlash mumkin.

---

<sup>3</sup> Mahmudova, S. "Universallashtirish va milliy til muammolari". Til va adabiyot jurnali, 2022, №3.

Shu asosda aytish mumkinki, til muammolari universallashtirish jarayonining tabiiy oqibati sifatida qaralmasligi lozim. Aksincha, bu global muhitda milliy tilning o'z o'rnini topishi uchun imkoniyat sifatida ham ko'rilishi mumkin. Buning uchun esa tizimli yondashuv, siyosiy irodaning barqarorligi va jamiyatning faol ishtiroki zarur. Jumladan, Prezident qarori bilan qabul qilingan "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzini oshirish va sohaga oid faoliyatni takomillashtirish to'g'risida"gi qaror asosida davlat tashkilotlari, OAV va ta'lim muassasalarida o'zbek tilining maqomini mustahkamlash choralari belgilandi<sup>4</sup>. Biroq bu boradagi sa'y-harakatlarni kengaytirish, aholining barcha qatlamlarini, ayniqsa, yoshlarni til madaniyatiga jalb qilish zarur. Umuman olganda, O'zbekistonda madaniyatning universallashtirish tildagi muammolari yanada keskinlashtirayotganini inkor etib bo'lmaydi. Bunday muammolarni bartaraf etish uchun tizimli, davriy va zamonaviy yondashuvlar asosida til siyosatini olib borish, milliy qadriyatlar va o'zlikni asrash yo'lida maqsadli choratadbirlar amalga oshirilishi zarur.

### **Xulosa**

Madaniy universallashtirish insoniyat taraqqiyotining ajralmas bosqichiga aylangan bo'lsa-da, u har bir millat uchun o'ziga xos sinovlarni keltirib chiqaradi. Xususan, O'zbekiston tajribasida bu jarayon til sohasida muayyan muammolarni yuzaga chiqargani yaqqol ko'rinmoqda. Bugungi globallashtirish sharoitida o'zbek tilining jamiyatdagi mavqeini saqlab qolish, uni zamon talablariga mos ravishda rivojlantirish, milliy madaniyat va ong asoslarini asrash dolzarb vazifaga aylangan. Universallashtirish natijasida xorijiy tillarning, ayniqsa ingliz va rus tillarining keng miqyosda qo'llanilishi, axborot vositalari va internet tarmoqlaridagi ustunligi o'zbek tiliga bevosita va bilvosita bosim o'tkazmoqda<sup>5</sup>. Bu holat yoshlar ongida chet tillarini afzal ko'rish, o'z tiliga esa befarq qarash holatlarini kuchaytirmoqda. Ayni paytda o'zbek tilining ba'zi sohalarda, ayniqsa ilm-fan, texnika, marketing, tibbiyot kabi yo'nalishlarda yetarlicha qo'llanilmasligi uning zamonaviy hayotdagi mavqeini zaiflashtiradi<sup>6</sup>. Bunday sharoitda til muammolarini hal etishda faqat davlat siyosati yoki qonunchilik choralari emas, balki butun jamiyatning faol ishtiroki, fuqarolarning tilga nisbatan mas'uliyatli yondashuvi zarur. Til madaniyatini





shakllantirish, uni qadrlash va himoya qilish bo'yicha keng qamrovli ma'rifiy, madaniy va pedagogik ishlarni amalga oshirish zarur<sup>7</sup>.

<sup>4</sup> O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi PQ-5850-sonli qarori.

5. Karimov, I. A. (2008). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat, 78-bet.

6. Jumayev, A. (2022). Globallashuv va til siyosati: nazariy va amaliy jihatlar. T.: Akademnashr, 112-bet.

7. Mamarasulov, R. (2021). "Ona tilining jamiyatdagi o'rni va zamonaviy tahdidlar". Til va adabiyot ta'limi, №4, 45–50-betlar madaniy va pedagogik ishlarni amalga oshirish zarur<sup>7</sup>. Ta'lim tizimi ona tiliga ijobiy munosabatni shakllantirishda yetakchi o'rin tutadi. Maktabdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda o'zbek tilining zamonaviy metodlar asosida o'qitilishi, yoshlarning tilga qiziqishini uyg'otuvchi raqamli resurslar, video va multimedia materiallar keng joriy etilishi tilning jozibadorligini oshiradi. Eng asosiysi, til bu — millatning o'zligidir. O'z tilini qadrlamagan xalq madaniy identitetini yo'qotadi. Shu bois O'zbekistonda madaniyatni universallashtirish jarayonida tilni asrash va rivojlantirish masalasi strategik ahamiyat kasb etadi. Bu boradagi harakatlar mustaqillikni mustahkamlash, milliy g'ururni oshirish va madaniy boylikni kelajak avlodlarga yetkazish vositasidir.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Karimov, I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.

2. Usmonova, M. "Zamonaviy yoshlarning tildan foydalanish madaniyati". Filologiya masalalari, 2021, №2.

3. Mahmudova, S. "Universallashtirish va milliy til muammolari". Til va adabiyot jurnali, 2022, №3.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi PQ-5850-sonli qarori.

5. Karimov, I. A. (2008). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat, 78-bet.

6. Jumayev, A. (2022). Globallashuv va til siyosati: nazariy va amaliy jihatlar. T.: Akademnashr, 112-bet.

7. Mamarasulov, R. (2021). "Ona tilining jamiyatdagi o'rni va zamonaviy tahdidlar". Til va adabiyot ta'limi, №4, 45–50-betlar.

8. Xushvaqto'v, N. (2020). "Ta'lim tizimida ona tili mavqeiini mustahkamlash yo'llari". Pedagogika jurnali, №2, 37–41-betlar.





9. Shomirzaev, H. (2020). “Zamonaviylik va an’anaviylik: tilga ta’siri”. // O‘zbek tili va adabiyoti, №1, B. 12–18.
10. UNESCO (2020). Languages in the globalized world. – Paris: UNESCO Publishing.
11. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. – Cambridge: Cambridge University Press.
12. Alimov, A. (2018). “Universallashuv sharoitida til siyosati va milliy manfaatlar”. // Falsafa va huquq, №3, B. 22–26.
13. G‘ulomov, X. (2017). Til va madaniyat: uyg‘unlik muammolari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 132 b.

